

Türk Kültürü

TÜRK KÜLTÜRÜ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
YIL 50 YENİ SERİ CİLT V SAYI 2

2012/2

50. Yıl

Ankara <Güz> 2012

AHMET HİKMET MÜFTÜOĞLU'NUN "GÖNÜL HANIM" ROMANINDA ZAMAN

Gülderen ÖZTÜRKER ÖZDEMİR

Gazi Üniversitesi

Özet: *Gönül Hanım*, *Servet-i Fünun* Topluluğu içinde yer aldıktan sonra bu topluluktan uzaklaşarak Türkçülük akımı çerçevesinde eserler veren Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun ilk ve tek romanıdır. Yazara Millî Edebiyat akımı içindeki ününü kazandıran bu roman, Millî Eğitim Bakanlığı'nun 100 Temel Eseri arasında yer almakta ve okullarda okutulmaktadır. Romandan bağımsız düşünülmesi mümkün olmayan 'zaman' unsurunun Türkçülük akımının etkisi ile direkt amaca hizmet eden bu tezli romandaki varlığını ve kurgu üzerindeki etkisini incelemek bize hem eserin yazıldığı dönemin zihniyetini anlamamızda yardımcı olacak hem de amacın kurgu üzerindeki etkisini gösterecektir. Bu makalede, tezli bir roman olan *Gönül Hanım*'a zaman perspektiften bakılmakta ve roman bu bakış açısı ile yeniden değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Millî Edebiyat, Ahmet Hikmet Müftüoğlu, *Gönül Hanım*, Zaman, Roman
Time in the Ahmet Hikmet Müftüoğlu's 'Gönül Hanım' Novel

Abstract: *Gönül Hanım* is the first and the only novel by Ahmet Hikmet Müftüoğlu who diverged from *Servet-i Fünun* Literary trend after a long term concern and wrote literary works in the frame of Turkism. This novel that made him well-known in the National Literature is one of the books considered among "100 Fundamental Turkish Classics" and recommended for primary and secondary schools. To examine the concept of "time" without which is impossible to be thought independently out of the novel, and to explore the existence of time and its fictional impact with the influence of Turkism in this thesis novel, help the reader grasp mental structure of the period and the effect of the purpose on the fiction. In this article, a thesis novel, "*Gönül Hanım*" is viewed through a perspective of time and re-evaluated with this perspective.

Key words: National Literature, Ahmet Hikmet Müftüoğlu, *Gönül Hanım*, Time, Novel

Giriş

"*Gönül Hanım*", yazı hayatına *Servet-i Fünun* döneminde başlayan ancak zamanla bu dönemin görüşlerinden uzaklaşarak Türkçülük ülküsünü benimseyen ve Millî Edebiyat akımının temsilcilerinden biri haline gelen Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun ilk ve tek romanıdır. Eser, 1920 yılında yazılmış, *Tasvir-i Efkâr* Gazetesinde 1 Şubat – 20 Mart 1920 tarihleri arasında 33 bölüm halinde tefrika edilmiştir. Yazar, eserini 3 Mart tarihinde tamamlamıştır. Uzun süre kitap hâline getirilmeyen "*Gönül Hanım*" 1951 yılında Dr. Fethi Tevetoğlu tarafından "Büyük Türkçü Müftüoğlu Ahmet Hikmet" adlı kitapta özetlenmiş, 1971 yılında da ilk defa kitap olarak basılmış ve Millî Eğitim Bakanlığı -100 Temel Eser serisi içinde yayımlanmıştır.

Esirler Karargâhı (5-13), Gönül Hanım Sefer Heyeti (14-21), Mehmet Tolun Bey'in Günlük Hatıraları (22-70), Kül Tigin Abidesi (71-76), Güneş Doğarken (77-78), Hepimiz Ağlıyorduk (79-92) ve Dönüş (93-110) başlıkları ile eser, yedi bölüm ve 110 sayfadan oluşmaktadır.

“Turancılık” ülküsü savunan ve tezli bir roman olan Gönül Hanım'da yazar Türk gençlerine anayurtlarını tanıtmayı hedeflemiştir. Eserin yazılış amacı, gençlere Türklerin anayurtlarında başardıkları büyük işleri göstermek ve kendini kaybettiği düşünülen yeni nesle aslını göstererek gençliğin kendisini yeniden bulmasını sağlamaktır.

Romanda I. Dünya Savaşı sırasında Kafkas cephesinde savaşırken Ruslara esir düşen bir askerın Türkistan'daki esir kampında Gönül adlı Tatar kızla tanışması ve onun rehberliğinde eski Türk ülkelerini tanınması ve Gönül ile yaşadığı aşkın hikâyesi anlatılmaktadır. 1917 Eylül'ünde Üsteğmen Mehmet Tolun, birkaç görev arkadaşı ile birlikte yanlışlıkla düşman mevzilerine sokulur ve dönüş yolları kesildiği için de yakalanarak Ruslara esir düşer. Dizinden yaralanan Tolun, önce Kafkasya'da Hazar Denizi'nde ıssız bir adada ondan sonra da Ural'ın doğusunda İrbit şehrinde bir süre tutuklu kaldıktan sonra Sibiry'a da Grodok denilen harp karargâhına getirilmiştir. Esareti sırasında Rusça ve Almancasını iyice ilerletme imkânı bulan Tolun, kaldığı askeri hapishanenin çevresindeki Tatar dindaşları sayesinde pek çok ihtiyacını temin edebilmekte, istediği eserleri sipariş verebilmekte kısacası pek sıkıntı çekmemektedir. Birgün, Tatar genç Kaplanof ve onun kız kardeşi Gönül Hanım'la tanışan Tolun, onların da Türk kültür ve medeniyetine en az kendisi kadar meraklı olduklarını görür. Türk dili ve tarihi hakkında hararetili tartışmalar onları bu alanla ilgili çalışmaların, seyahat ve keşiflerin neden hep yabancı araştırmacılar tarafından yapıldığı sorununa getirir. İlk yurtlarına ne bir Türk ne de Tatar ilmî heyetin gitmemiş olmasına üzülmüşler. Bu tartışmalar, kültürleri çevresinde oluşan arkadaşlık ve Gönül Hanım'ın fikri onları Orhun Abideleri'ni görme isteğinde birleştirir ve bir seyahate karar verirler. Esir olan Tolun, yine kendisi gibi esir olan Macar Yedek Teğmeni Kont Bela Zivhy'i de bu gruba dâhil eder. Zengin Kaplanoğlu ailesinin nüfuzu ve Kont'un itibarı sayesinde 20 Şubat'ta Moskova'dan trenle yola çıkarlar. Yolculuk maceralarının anlatıldığı eserin sonunda hem abidelere ulaşarak Rodloff ve Thomsen'in çıkardıklarındaki eksiklerinin tamamlanması ile meşgul olurlar hem de yeni bir aşk filizlendirerek mutlu sona ulaşırlar. Gönül ile Mehmet Tolun'un nişanları Orhun Abideleri'nde yapılır. Kısa bir süre sonra İstanbul'da evlenirler. Tolun, Koşoçaydam heykeliyle kitabelerin kopyalarını Müze-i Hümayun'a bağışlar ve seyahatnamesini yayınlamak için hazırlıklara başlar.

Eserin ana teması Türkçülük ideolojisidir ve arka planda bir aşk hikâyesi işlenmiştir. Kendisini eserin kahramanlarından Mehmet Tolun ile özdeşleştiren yazar, Türklere ait farklı coğrafyalardan seçtiği kahramanlara Orhun Abidelerini buldurarak onları Türk dünyasına tanıtmıştır. Prof. Dr. Bilge Ercilasun, *Gönül Hanım* adlı bu eseri değerlendirirken onun edebî, tarihî, ilmî ve millî bakımdan çok önemli bir roman olduğunu belirtir (Ercilasun, 1997: 380). Ercilasun, romanla ilgili

olarak "Roman, bütün bu tarihi ve millî özelliklerinin yanında, edebî bakımdan da değer taşır. Her ne kadar Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun diğer edebî eseri olan Çağlayanlar ölçüsünde edebî ve estetik mükemmelliğe sahip değilse de eserdeki birlik ve bütünlük, tiplerin canlı, idealist, gerçek, oluşları, onun edebî değerini vurgulayan hususlardır. Vaka sağlam bir plan üzerine kurulmuştur. Çeşitli bilgiler, şahısların konuşmaları arasında, yer yer, olayın akışını bozmadan ve fazla uzatmadan verilmiştir. Bu, eserdeki fikirleri daha tesirli bir hale koymaktadır. Bütün bu tarihî ve edebî unsurlar, Ahmet Hikmet'in akıcı, canlı ve yer yer sanatlı üslûbu ile yoğrulmuştur." der (Ercilasun, 1997: 390).

Gönül Hanım Romanında Zaman

Romanın temel unsurlarından biri olan 'zaman'ın incelemesi edebiyatımızda genellikle sadece romanda olayın geçtiği anın belirlenmesi ve belirtilmesi ile sınırlı kalmıştır. Oysa zamanın roman üzerinde onu "romanın en önemli unsurlarından biri" yapan pek çok işlevi vardır. Kurguda iskeleti oluşturan bu unsur, içeride pek çok unsuru etkiler durumdadır. Gönül Hanım, romanının metin dışı olarak adlandırılan ve metin kurgusuna doğrudan etkisi olmayan yazma/yaratılma zamanı (süredizimsel zamana bağlı olarak eserin kaleme alınmaya başladığı andan bitimine kadar geçen süre) 1920'dir. Eser, Tasvir-i Efkâr Gazetesinde 1 Şubat – 20 Mart 1920 tarihleri arasında tefrika edilmiştir.

Romanın kurgusu üzerine doğrudan etkisi olmayan ancak yazarın içinde yaşadığı dönemden, o dönemin edebî akımların, ekollerin, sosyal şartların etkisinden bağımsız olduğu düşünülemeyeceği için mutlak değerlendirilmesi gereken bir başka zaman unsuru zihniyettir. Eser, Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun Servet-i Fünun Dönemi etkisinden tamamen kurtulup Türkçülük akımının etkisinde olduğu bir dönemde Millî Edebiyat hareketi çerçevesinde yazılmıştır. Yazar bu fikir hareketi çevresinde bekanın ancak özün bilinmesi, özümsemesi ve sahiplenilmesi sayesinde sağlanacağına inanmakta ve bu yönde çalışmalarda bulunmaktadır. Dolayısı ile Gönül Hanım, böyle bir fikir cereyanı çerçevesinde oluşturulmuş ve bu zihniyeti açıkça yansıtan bir romandır.

Anlatının kurgusu ile hiç ilgili olmayan ancak "roman ve zaman" ilişkisi içinde değinilmesi gereken zamanlardan biri olan okuma zamanıdır. Gönül Hanım romanı, yazıldığı dönemde oldukça ilgi uyandırsa da okuyucu üzerindeki etkisini yazılma zamanından uzaklaştıkça kaybetmeye başlamıştır. Bununla bağlantılı olarak da roman, kalıcılık zamanı açısından değerlendirildiğinde çok başarılı kabul edilemez. Şunu kabul etmek gerekir ki eser, ilgilileri dışında, günümüze adını duyuramamış kalıcı olamamıştır. Ancak, yıllar sonra gençlerimizdeki yabancılaşmanın devamının görülmesi, eserin muhtevasının önemi, tarihi ve millî özelliklerinin yanı sıra edebî bakımdan taşıdığı değer nedeni ile Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 100 Temel Eser'den biri olarak seçilmiştir.

Yazar, romanına özet tekniğini ile geçmişe dönerek başlamış ve 1917 yılında kahramanımız Üsteğmen Mehmet Tolun'un esir düşüşünden "bir yıl sonra" (s.6) Sibiryâ'da Grodok denilen harp karargahına getirildiğini belirtmiştir. 1917 yılı

Eylül'ünde esir düştüklerinden bir yıl sonra Grodok'a gelen esirler, zamanla diğer yabancı subaylarla kaynaşmış ve birbirlerinin dillerini öğrenmişlerdir. Ancak esir düştükten sonra Tolun'un harp karargahında ne kadar kaldığı ile ilgili bilgi yoktur. Burada "aylar, hatta yıllar geçtikçe" (s.7) esirlerin kurduğu yeni düzenden bahsedilmesinden sonra olay zamanına geçilir. Eserde olaylar Tolun'un esir bulunduğu karargahtaki rutin günlerinden birinin anlatımı ile başlar.

"Bugün Mehmet Tolun'un maiyetine bir Tatar er ayrıldığı için genç subay ismarlananları aldıktan sonra bunları ere vermiş, kendi yalnızca bir kitapçı dükkânına girerek vaktiyle ismarladığı Radloff, Thomsen, Le Coq gibi müsteşriklerin Ural-Altay dilleri ve milletleri hakkındaki neşriyatından beş on cilt kitabı almıştı. Hava yağmurlu olduğundan bir lokantada oturup kitapları karıştırmaya başladı!" (Müftüoğlu 2007:6)

Kahramanımızın Gönül Hanım ve kardeşi ile de tanışması bu esnada olur. O sırada yan masada oturan kardeşlerin dikkatini çeken Tolun ile konuşmalar başlar, olay zamanına geçilmiş ve birinci olay halkası oluşturulmuştur. Yazar, olay zamanını oluştururken olayların gidişatını belirleyen önemli zaman dilimlerini seçmiş, arta kalan zamanlar için özetleme ya da atlama gibi teknikler kullanmayı tercih etmiştir. Eserde zaman geçişlerinin çok ani ve sık yapılmış olması yazarın, ayrıntıya girmeye gerek duymayışındandır. Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun Türk tarihini tanıtmak gibi bir amacı vardır ve bu amaç uğruna romanın kurgusu feda edilebilir. Ve bu feda ediş daha ilk sayfalarda kendini gösterir.

Kahramanlarımız bir lokantada tanışır, hemen samimi olur ve daha masadan kalkmadan beraber seyahate çıkmaya karar verirler. Romanda ikinci olay halkasını oluşturan seyahatin ayrıntıları da dikkat çekmemek için lokantadan çıktıktan sonra ormanda konuşulur. *"Ormanda bir tahta kanepeye oturdular. Karar verilmişti. Tolun Bey, bu ilk Türk tarihî ve ilmî seyahatine: "Gönül Hanım Sefer Heyeti" adı verilmesini teklif etti. Çünkü bu hususta ilk fikri bu aydın kadın vermişti."* (s. 10) Beşinci sayfadan başlayan eserde ilk halka hemen 7. sayfada, ikinci halka ise 10. sayfada kurulmuş ve olaylar gelişmeye başlamıştır. Tolun, sefer fikirlerini Kont'a açar böylece seyahat heyetinin sayısı dörde çıkar. Ama arada Kont'un diğerleri ile tanışması ve onun bu konudaki fikirlerinin ayrıntılarına yer verilmemiş, bu kısımlar da eksilti tekniği ile atlanmıştır. Bir sonraki paragrafta bu dörtlünün artık haftada bir toplandıklarını ve seyahat hazırlıklarını görüştiklerini öğreniriz.

"Şimdi, haftada bir, Gönül Hanım, Bahadır, Kont ve Tolun bazen bir lokantada, bazen Bahadır'ın konağında toplanıyorlar ve seyahat hazırlıklarını görüşüyor, düzenliyorlardı." (s. 11) "Her çarşamba Bahadır'da ve pazar günleri Kont Zichy'de toplanırlardı." (s. 12)

Romanda hızlı zaman akışı kullanılan günlük tekniği, eksilti ve özetlerle sağlanırken bu hız, yazarın kahramanları aracılığı ile oluşturduğu amaca dönük diyalog ve yorumlar ile yavaşlatılmış, özellikle Gönül Hanım ve Türkçülük fikirleri çevresinde yoğunlaşan tasvir ile yorumlarla da durdurulmuştur.

"Gönül Hanım Sefer Heyeti" adlı ikinci bölüm ile yolculuk başlar. "*Şubatın yirminci gecesini saat on birde, Moskova'nın demir yolu istasyonundaki lokantadan, küçük çiflik sahipleri veya büyücek bir kasabada dükkân sahibi oldukları hâllerinden anlaşılacak temiz, sade giyinmiş üç kişi ile bir kadın çıktı.*" (s. 14) Yolculuk harp sonucu doğan gecikmelerle on gün sürer. (s. 17) Martın birinci günü Udinsk'e ulaşırlar. (s. 18) Burada hem biraz dinlenmek hem de gönderdikleri sandıkları kontrol etmek için birkaç gün kalırlar. Moskova – İrkutsk – Baykal Gölü'nün batı kıyısı – Udinsk'te birkaç gün kaldıktan sonra Selenga Nehri vadisinden güneye doğru inerler. Arbutovk ve Selenginsk şehirlerini geçtikten sonra Kâhta'ya varırlar.

Buraya kadar hakim bakış açısı ve yazar anlatıcı tarafından verilen hikâye 3. bölümle birlikte Mehmet Tolun'un günlüğüne dönüşür. Ön hazırlığı yapılmadan değiştirilen teknik okuyucuyu şaşırtır. Günlükte verilen ilk tarih 12 Mayıs'tır. 20 Şubatta yola çıktıkları belirtilen ve bu yolculukta bu ana kadar günlükle ilgili bir belirti yok iken bu başlangıç cümlesi ilginçtir. Yolculuk başlayalı neredeyse 3 ay olmuştur.

"12 Mayıs

Araba yorgunluğundan günlük hatıralarıma birkaç gündür devam edemedim. Sünbül bir hava. Öğleüstü hayvanları dinlendirmek, biraz da çimlenmek için bir geçidin ortasında troykalarımızdan indik. Bahar tatlı renklerini, ince kokularını serpmeye başlamıştı. Etraf öbek öbek iri mavi laden çiçekleri açmıştı, iki taraflı yolların sırtlarında göğün maviliklerini örten, yeşil ulu çamlar ince parmaklarıyla, uzaktan üzerimize, nazik bir rüzgâra sarılmış yeşillik kokuları, hafif bir güneşe bürünmüş bir orman ahengi saçıyor. Yanaklarımız, ellerimiz bu okşamalarla gülüyor, güzelleşiyor gibiydi. İki buçuk aydan beri bizi kovalayan dondurucu ayazların, kar tipilerinin eziyetlerini bir dakikada unuttuk." (s. 22)

İki buçuk aylık süre sadece genel hatları ile anlatılmıştır. 12 Mayıs tarihli günlüğe göre Sibiryaya sınırından, Kâhta'dan ayrılmış beş gün olmuştur. (s.23) "*Bu akşamı Urga'da, seyahatimizde rastladığımız ilk Moğol kasabasında, Moğolların mukaddes bir yurdunda geçireceğiz. Demek aile arasındayız.*"(s.23) der. Buradan anladığımız kadarıyla günlük, gün içinde verilen molalardan birinde öğlen saatlerinde yazılmıştır ve Tolun'un henüz gideceği yer hakkında net bilgisi bulunmamaktadır. Ancak devam eden satırları okudukça akşamüstü notları ortaya çıkar. "*Akşamüstü sular kararırken, dar geçitlerden, birer tapınak olduğunu haber verdikleri, sıralanmış yarım çam bölmelerinden yapılmış tahta perdeler içindeki birer katlı binaların önünden geçerek, yanı sıra kirli bir derecik akan ens, z bir yolun nihayetinde, kılavuzumuzun ihtarıyla kerpiçten bir kulübe önünde durduk. Burası Sibiryalı bir tüccarın evi imiş ve günden beş ruble ücretle kiralamışız.*"(s. 23) Tolun, bu evde değil de bir Moğol evinde kalmak istemektedir. Ancak Gönül Hanım'ın yorgunluğu nedeniyle isteğini dile getiremez. Dolayısıyla günlüğün yazıldığı an ile gün içindeki olayların aktarılışı arasındaki uyumsuzluk ortaya çıkar. Günlüğün akşam odaya çekilmeden önce yazılmadığı açıktır. Önce öğle üzeri yazılmış gibi görünür günün geri kalan zamanında yapacaklarından sadece haberdar

olarak bahseder. İki gün sonra yazılan 14 Mayıs tarihli günlüğün son paragrafına kadar geçmişe (gün içine dönük) bir anlatım vardır. Kahramanımızın gün içinde yaşadıklarını anlattıktan sonra odasına çekilip yaşadıklarını yazdığını düşünürüz. Ancak son paragraf yine kafaları karıştırmaktadır. *"Bu bela mekânın gündüzünü gördüğüm için gecesinin hayalinden irkilmeye başladım."* cümlesi ile işler değişir ve bu satırların henüz hava kararmadan yazıldığını düşündürür ancak, *"Gece katı ve zifiri bir karanlığın altında bütün bu pis ve iğrenç köpeklerin hükmüne bırakılıyor ve hırlaşmalar, havlamalar, ulumalar, sabaha kadar büyük bir gösteriş ve gürültü ile devam ediyordu."* (s.26) cümlesi günlüğün yazılış zamanının belirlenmesini iyice zorlaştırır. Aradaki geçişler kopuktur. Algılamayı da zorlaştıran bu teknik aksaklıklar ilerleyen sayfalarda da devam eder. 18 Mayıs günü tekrar olay anlatımı ile günün sabahından başlanır. *"Bu sabah yorgunluktan geç kalktık."*(s.30) diye başlayan sayfalar kahramanımızın Gönül Hanım'a olan ilgisini sorgulaması ile devam eder. Romanın 3. olay halkası bu aşk çerçevesinde ve Kont çatışması ile oluşturulmuştur. Tolun, ilk zamanlarda kendisi ve Gönül Hanım'ın hayatları arasında hiçbir ortak nokta bulamayarak geçitirir düşüncelerini ve seyahati anlatmaya devam eder; *"Bugün bir mukaddes lama ile "Buğdu Kura"nın mühim mabedini görmeye gideceğiz"* cümlesi ile bu sefer gün içinde yapacaklarını önceden anlatacağı diye beklerken hemen ardından gelen cümle ile tapınakta gördüklerini anlatması ile zaman takibi iyice zorlaşır. *"Tapınak bir tepenin üstüne yapılmıştı ve tepenini etekleri kâmilten süprüntüler ve leşlerle çevrili idi. Ne latif çerçeve! Havlayan, itişen köpekler arasından geçtik..."*(s.31) Kahramanımız 13 gün ara verir yazmaya ve 31 Mayıs tarihi ile yeniden başlar ama aradaki 13 günde neler yaptıklarına dair hiç bir bilgi vermez. Urga Rus şebkenderinden kaçma çabası içinde olduklarını öğreniriz sadece. İki gün aradan sonra da 2 Haziran'da yine eksilteli zamanlardan söz etmeden Urga'dan ayrılmadan önce şaman görme isteklerinden ve gördükleri şamandan bahseder. 10 Haziran günü kervan hazırlıkları yapıldığını ve iki üç güne kadar yola çıkacaklarını öğreniriz. 11 Haziranda artık rotaları belirlenmiş ve iki gün sonra yola çıkmaya karar verilmiştir. Ögedey Kaan'ın başkenti olan Orhun Nehri üzerinde bulunan Karakorum'a gidecek, giderken de Tula ırmağı kıyısını tercih edeceklerdir.

Eserde, 13 Haziran gününün anlatıldığı bölümde yine zaman sorunu yaşandığını görürüz. *"Sabahleyin şehrin etrafını saran pislikler, yarı kemirilmiş insan kemikleri yanında küme küme uyuyan köpekler arasından, gittikçe seyrekleşen sefil yurtlar, kulubeler önünden geçerek toparlak çakıl taşlarından başka bir şey görülmeyen çöle girdik."* (s. 36) buraya kadar herhaği bir sorun yoktur ancak bundan sonraki bölüm ve günlüğün yeniden 14 Haziranda yazılmış olması aşağıdaki paragrafı zaman konusunda biraz karmaşıklaştırmaktadır. Çöl içinde yer alan Tula ırmağı kıyısındaki yolculuklarının sekiz gün sürecek bir yolculuk olduğunu belirten kahramanımız bu yolculukta kendilerini rehberlerinin ve yardımcılarının ellerine teslim ettiklerini belirtir. Yukarıdan anladığımız kadarıyla bu yolculuğun ilk günüdür.

"Her sabah tan yeri ağarmadan önce kalkar, serinlikte yol alır ve öğleüstü güneş tepemize kıvılcıklarını, sessiz yıldırımlarını kafamıza indirirken yüklerimizi çözüp çadırlarımızı küracağımız sırada şiddetli bir sağanaktır başlardı. Bu ancak bir saat süreyle bu sırada çadırda kimi bir parça dinlenir, kimi çalışır, kimi not alırken; hizmetçilerimizde çalı çırpı toplayarak akşam yemeğini hazırlarlardı." (s.36)

Bu paragraf yolculuğun uzun zamandır devam ettiği ve artık günlerin düzenini tanıtan ve üstteki paragrafla çelişen bir tutum içerisinde. Yazar bir önceki paragrafta yolculuğun ilk günü olduğunu söylediğini unuttuğu gibi bir sonraki günlük yazma tarihi 14 Haziran olduğuna göre bu paragraf günlüğün bu sayfası için tamamen bir hatadır. 14 Haziran tarihinde yazar *"Bugün öğleüstü yağmur devam etti"*(s. 37) diye başlar. Yazar bir önceki günde başlayan yağmurdan söz etmek istemiş olabilir ancak bir önceki günde başlayan yağmur ifadesi yerine her gün düzenli yağın yağmurdan söz etmiş olması bu başlangıcı da örselemiştir.

13 Haziran tarihli günlük sayfasında yolculuklarının 8 gün süreceği söylenmiştir. 20-21 ve 23 Haziran tarihli günlük sayfalarında yazarın ne yolun uzadığı ne de bu süreçte başlarına bir terslik geldiği gibi bir şey söylemiştir. Tek sorunları su bulamamaktır ancak yazar yolculuğun 8 gün süreceğini söylediğini unutmamalıdır ki yolculuk su sorunu haricinde devam etmektedir. 25 Haziran, yola çıkmalarının üzerinden 12 gün geçer. Batu Han tepelerinin eteklerindedirler ancak yolculuğun gecikmesi ile ilgili her hangi bir söylem bulunmaz. 29 Haziran, 1 Temmuz, 3 Temmuz tarihlerinde tutulan günlükle okuyucusunu günlük atlamalarla amaca götüren ve tekniğin verdiği imkânla zamanda kesintiler yaparak gereksiz ayrıntılardan kaçınan yazar, romanı için doğru tekniği kullanmış ancak bu noktada tekniğin gereklerini tam olarak yerine getirememiştir. Bu da okuyucunun sonran bağlayıp başa dönse de ortadan başlayıp geçmiş, sonrasında ana dönse de insan beyninde kurulu olan önce, sonra ve gelecek düzenini bozar ve algıyı güçleştirir. 8 Temmuz tarihli günlükte seyahat sürecinin iki aydan fazla sürdüğünü belirtilir. Günlüğe atılan en son tarih 12 Temmuz'dur. Artık günlük bitmiş ancak bu sefer bitişe gerekçe gösterilmiş, bağlantı sağlanmıştır.

"Dönüş" başlıklı son bölümde yazar anlatıcı tarafından seyahat heyetinin dönüş yolculukları ve seyahatten sonraki son durumları verilmiştir. Seyahat 4 aydan daha uzun sürmüştür. Uzun ve yorucu dönüş yolculuğunun ardından birkaç ay ayrı kalan Tolun ve Gönül Hanım evlenmiş ve İstanbul Bebek'teki evlerine yerleşmişlerdir. Eserin sonuna 3 Mart 1920 tarihi atılmıştır.

Sonuç

Yazar Türk kültürüne ait tüm keşiflerin yabancı eller tarafından yapılmasına karşıdır. Türk gençlerini kültürlerini öğrenmeye ve ona sahip çıkmaya sevk etmek için yazdığı bu roman, kültürümüzün keşfine ait servetin bulunuşunu anlatan bir serüvendir. Servet, seyahat vasıtası ile tamamlanan eksiklerden çok aslında Türk gencinin kendini, özünü buluşu ona sahip çıkışıdır.

Eserde artsüremsel ve katılımsal öyküleme teknikleri tercih edilmiş, her iki öykülemde de fiiller ağırlıklı olarak belirli geçmiş zaman kipinde kullanılmıştır. Ancak her iki tekniğin kullanımında da aksaklıklar görülmektedir. Eserin anlatma zamanı nerede ise 4 yıllık bir süreci kapsamaktadır. Geçmişe dönülerek 1917 yılı Eylül'ü itibari ile başlatılan hikâye özet ve atlamalar ile daha ikinci sayfada 1919 yılında olay zamanına getirilir. Olay zamanının başlangıcı eserin sonunda verilen tarih aracılığı ile ortaya çıkarılır. Buna göre 1919 yılı Şubat ayında başlayan seyahat 12 Temmuz'da tamamlanmış ve dönüş yolcuğuna geçilmiştir. Bundan sonraki süreci yazar anlatıcı tamamlamış ve 1917 ile başlatılan hikâye 3 Mart 1920'de tamamlanmıştır. Bu tarih hem biten seyahat, ardından gelen evlenme ile kurulan yeni düzenle anlatma zamanı ile örtüşmekte hem de yukarıda da değinildiği gibi eserin yazma zamanını göstermektedir.

Roman zamanında eksiltinin ve özetin en rahat kullanıldığı tekniklerden biri olan günlük, yazarın ulaşmak istediği hedefe hızla varmasını sağlamış ancak teknik aksaklıklar ve zaman unsurlarındaki hatalar kurguyu zayıf kılmıştır. Romanda kronolojik bir sıra (geçmiş-şimdi-gelecek) ile Mehmet Tolun'un 1. Dünya savaşı sırasında yaşadıklarını aktarılmaktadır. Yazar geçmişi özetlerle, geleceği hayallerle aktarma yoluna seçmiş, atlamalar ile de olay zamanını hızlandırmıştır. Eserde Üstteğmen Mehmet Tolun'un belli bir zaman dilimi içinde bir durumdan başka bir duruma geçişi anlatılmış bu geçiş süreci içinde kendisinde ve yaşamında meydana gelen değişimlerle desteklenmiştir. Ancak roman yoğun bir biçimde amaca hizmet için oluşturulduğundan yapının iskeletini oluşturan şahıs kadrosu, zaman ve mekân bütünlüğü ve işlenişi zayıf kalmıştır.

Kaynaklar

- ERCİLASUN, Bilge, (1997), *Yeni Türk Edebiyatı Üzerine İncelemeler*, Ankara: Akçağ Yayınevi: 380 – 390.
- HÜSEYİN CAHİT YALÇIN, (1935), *Edebî Hatıralar*, İstanbul: Akçam Matbaası.
- KAPLAN, Ramazan (1990), "Türk Romanı ve Dış Türkler: Gönül Hanım (Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun Aynı Adlı Eseri Üzerine)." *Milli Kültür*, S.71.
- KUDRET, Cevdet, (1977), *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman, I Tanzimat'tan Meşrutiyet'e Kadar (1859 – 1910)*. 5. Baskı: 256 – 262.
- NİHAD SAMİ BANARLI, (1947 – 48), *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, Destanlar Devrinden Zamanımıza Kadar*. İstanbul: Yedigün Neşriyat, 42 s. 40 resimli: 340 -341.
- YUSUF ŞERİF, (1927), "Ahmet Hikmet", *Türk Yurdu*, Cilt 5, Sayı: 30: 6.